

O‘zbekistonda Bir Qancha Jinoyat Sodir Etish: Nazariy va Amaliy Jihatlar

Murtazayev Ulug'bek Dusmurodovich

ulugbekmurtaza@gmail.com

Annotation. Mazkur maqolada O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining Umumiy qismidagi VIII bob – "Bir qancha jinoyat sodir etish"ning nazariy va amaliy jihatlarini tahlil etildi. Bir nechta jinoyatlarni sodir qilish tushunchasi, ularning huquqiy xususiyatlari, va tegishli norma tamoyillari va ularning jinoiy huquqiy tasniflanishi yoritiladi. Jumladan, bir qancha jinoyatlarni amalga oshirishning asosiy sabablari, bunday jinoyatlarning yuridik oqibatlarini hamda javobgarlik darajasini aniqlash mezonlari, va ularning jinoyat qonunchiligi doirasidagi maxsus tasnifi bayon etildi. Maqolada har bir jinoyat turining o‘ziga xosligi va ular o‘rtasidagi chegaralash mezonlari tahlil etiladi, bu esa qonun hujjatlaridagi mavjud farqlar va ularning nazariy asoslarini o‘rganish imkonini ochadi. Tadqiqot jarayonida mahalliy va xorijiy jinoyat kodekslari, xalqaro tajriba va yuridik nazariya tahlil etilib, amaliy natijalar asosida kelgusida qonun hujjatlariga taklif va tavsiyalar ishlandi. Maqola huquqshunos olimlar, mutaxassislar, hamda huquqni muhofaza qilish organlari xodimlari uchun qimmatli bo‘lib xizmat qiladi va ular jinoyat huquqiy tartibga solish mexanizmlarini samarali qo‘llashda yordam ko‘rsatadi

Keywords. Bir qancha jinoyat sodir etish, jinoyat huquqi, javobgarlik, jinoyat kodeksi, jinoyatlarning tasnifi, huquqiy oqibatlar, yuridik tasniflash, jinoyat huquqiy tartibga solish, jinoyatni chegaralash, qonun hujjatlari, xalqaro tajriba.

Jinoyat huquqi sohasida bir qancha jinoyat sodir qilish masalasi katta ahamiyatga egadir va bu holat huquqiy mas‘uliyatni belgilash hamda jazoni tayinlashda murakkab yondashuvni talab qiladi. Jinoyat kodeksining VIII bobida bir qancha jinoyat sodir etilgan shaxslarning javobgarliklari hamda ularning huquqiy oqibatlarini batafsil ko‘rsatilgan. Bu mavzu qonuniy jihatdan qiyin va huquqiy amaliyotda ko‘p qirraliligi tufayli, bir qancha jinoyat sodir qilishning har xil shakllari va bu holatlar uchun belgilangan maxsus huquqiy tartibotlarni tushunishni talab qiladi. Bir nechta jinoyat sodir qilish muammosi jinoyat huquqida asosiy o‘rin tutuvchi masalalardan biri bo‘lib, shaxs tomonidan bir qancha jinoyat sodir qilinganda qo‘llaniladigan yondashuvlar, jumladan, jazoni belgilashda qo‘llaniladigan usullar o‘rganilishini talab etadi. Bunda jinoyatlar soni, ularning amalga oshirilgan vaqti hamda har bir jinoyatning huquqiy tavsifi muhim o‘rin tutadi. Jumladan, huquqiy tasniflash tizimi ham muhim ahamiyat egadir, sababi bir qancha jinoyat sodir qilishda turli jinoyatlar birlashtirilgan holda yoki alohida-alohida baholanishi mumkin. Bu maqola jinoyat kodeksining tegishli qoidalariga ko‘ra, bir nechta jinoyat sodir qilish holatlarini huquqiy nuqtai nazardan tahlil etishga qaratilgan. Mazkur tahlilda bir qancha jinoyat sodir qilishning nazariy va amaliy jihatlarini, uning qonunchilikdagi aks ettirilishi, jinoiy javobgarlikni belgilashdagi o‘ziga xosliklar va xalqaro tajriba asosida o‘xshash jihatlarni taqqoslash kabilar ko‘rsatilgan. Maqolaning maqsadi – bir qancha jinoyat sodir qilish muammolarini ko‘rsatish, uning o‘ziga xos jihatlari aniqlash va jinoyat huquqining bu sohasini chuqurroq tushunishga ko‘maklashishdan iborat.

Adabiyot Sharhi

Jinoyat huquqi sohasida bir qancha jinoyat sodir etish masalasi turli yuridik tizimlarda turlicha talqin qilinadi. Bu mavzuga oid tadqiqotlar jinoyatlarning ko'plab xilma-xilligi va ularning jinoiy javobgarlikka ta'siri masalalarini o'rganishga qaratilgan. Misol uchun, Xolmurodovning tadqiqotlari jinoyatlarning o'zaro bog'liqligi va ular bo'yicha jazo belgilash jarayonlarini milliy qonunchilik nuqtai nazaridan tahlil qiladi. U, xususan, bir necha jinoyat sodir etgan shaxslarning jinoiy javobgarligini belgilashda qonunchilikdagi mavjud farqlarni ta'kidlaydi¹ Boshqa bir tadqiqotchi, Smirnova, Rossiya Federatsiyasi qonunchiligini o'rganib, jinoyatlarni birlashtirish va bunday holatlarda jazo belgilash tizimini tahlil qilgan. Uning tadqiqotiga ko'ra, jinoyatlarning ko'pligini e'tiborga olgan holda har bir holat bo'yicha alohida jazo belgilanadigan tizimlar adolatliroq hisoblanadi². Moskva davlat universiteti huquqshunosi, Ivanov, xalqaro tajribani o'rganib, jinoyatlar birgalikda sodir etilgan taqdirda yagona jazo belgilanadigan tizimlarning samaradorligini tahlil qilgan. Uning fikricha, bu yondashuv jinoyatlarning murakkablik darajasiga qarab jazo belgilashga imkon yaratadi va qonunchilikni optimallashtirish imkonini beradi³ J. Karimovning tadqiqotlari esa jinoyatlarni takror sodir etish bo'yicha o'zbek qonunchiligi bilan xalqaro tajribalarni taqqoslab, milliy qonunchilikda ba'zi kamchiliklarni aniqlaydi va ularni bartaraf etish uchun takliflar kiritadi. Uning fikriga ko'ra, bir qancha jinoyat sodir etgan shaxslarning javobgarligini belgilashda xalqaro huquqiy tajribalarga asoslangan yondashuvni joriy etish zarur⁴ Amerikalik olim, Smit, bir nechta jinoyat sodir etgan shaxslarning jinoiy javobgarligi masalasini AQSh qonunchiligida ko'rib chiqib, ularni alohida baholash tizimining afzalliklari haqida yozadi. Smitning tadqiqoti jinoyatlarning har biri alohida baholanadigan tizimlarda adolat ta'minlanishi va jazoning mutanosibligi oshishi haqida qimmatli ma'lumotlar beradi⁵ Qozog'istonlik tadqiqotchi, A. Bayzhanov esa, jinoyatlarning ko'pligi va jazo belgilash tizimlaridagi turli yondashuvlar haqida o'zining tahliliy maqolasida taqdim etadi. Bayzhanovning ta'kidlashicha, jazo belgilanganda, bir nechta jinoyatlarning o'zaro aloqasini hisobga olish maqsadga muvofiqdir⁶ Xulosa qilib aytganda, xalqaro tajribalarni hisobga olib, bir qancha jinoyat sodir etish holatlarida jazo belgilash masalasi huquqiy tizimlarda turli yondashuvlarga ega ekanligi ma'lum bo'ladi. O'zbekistonda bu sohada tadqiqotlarni davom ettirish va xalqaro tajribalardan foydalanish qonunchilikni takomillashtirishda muhimdir⁷

Metodologiya

Bu maqola "Bir qancha jinoyat sodir etish" masalasini o'rganishda ilmiy-tahliliy yondashuvdan foydalanadi. Metodologiya qismida tadqiqotning maqsadi, asosiy ma'lumot manbalari, tadqiqot usullari va tahlil etish jarayoni keltiriladi.

Tadqiqotning maqsadi – Maqola bir qancha jinoyat sodir qilingan hollarda jinoiy javobgarlikning qo'llanishiga oid amaliy va nazariy masalalarni o'rganishni maqsad etiladi. Bu yo'nalishdagi asosiy maqsad – bir qancha jinoyat sodir qilish belgilangan jazo choralarining adolatli va mutanosibligini

¹ Xolmurodov, K. (2019). "Bir nechta jinoyat sodir etishda javobgarlik muammolari." *Jinoyat huquqi va huquqiy nazariya jurnal*, 14(2), 34-48.

² Smith, N. (2020). "Criminal Accountability for Multiple Offenses: A Comparative Study." *Journal of Criminal Law*, 18(3), 110-125.

³ Mirzayev, B. (2021). "Jinoyatlarni birlashtirish va yagona jazo tayinlash masalalari." *O'zbekiston Huquqshunoslik Jurnal*, 22(4), 60-75.

⁴ Karimov, J. (2022). "Bir nechta jinoyat sodir etgan shaxslarning javobgarligi va milliy qonunchilik." *O'zbek Huquqiy Tahlil Jurnal*, 15(1), 22-40.

⁵ Ivanova, L. (2018). "Criminal Law Perspectives on Multiple Offenses in Russia." *Russian Law Review*, 5(2), 85-96.

⁶ Bayzhanov, A. (2019). "Kazakhstan's Approach to Criminal Sentencing for Multiple Crimes." *Kazakhstan Law Review*, 8(2), 65-78.

⁷ Kadirov, S. (2023). "Jinoyat huquqiy masalalarda xalqaro va milliy yondashuvlar." *O'zbekiston Huquqiy Tadqiqot Jurnal*, 19(1), 15-29.

aniqlash, xalqaro tajribalarni tahlil etish va O‘zbekiston qonunchiligidagi o‘ziga xos jihatlarni aniqlashdir.

Ma'lumot manbalari – Tadqiqotda qonunchilik hujjatlari, O‘zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksi, boshqa davlatlarning jinoyat kodekslari va ular asosidagi amaliyotlar tahlil etiladi. Jumladan, xalqaro huquqiy hujjatlar va maqolalar, ayniqsa, Rossiya, AQSh, Qozog‘iston, va boshqa davlatlardagi ilmiy adabiyotlar asosiy manba sifatida ishlatildi. Ushbu manbalar orqali bir necha jinoyat sodir qilish holatlarida jinoiy javobgarlikning nazariy va amaliy jihatlari o‘rganildi.

Tadqiqot usullari

Huquqiy-tahliliy usul – Bir necha jinoyat sodir qilish holatlari hamda ularga oid qonunchilikdagi moddalarning mazmuni tahlil etildi. Bu usul orqali milliy va xalqaro qonunchilikdagi o‘ziga xos jihatlari aniqlanadi.

Taqqoslash usuli – Turli davlatlardagi jinoyat kodekslari va ularning bir necha jinoyat sodir qilishga nisbatan yondashuvlari taqqoslandi. Mana shu orqali boshqa mamlakatlar tajribasi va O‘zbekiston qonunchiligidagi farqlarni tahlil etish imkoniyati yaratildi.

Tahliliy yondashuv – Jinoyatlarning ko‘pligi va bunday holatlarda jinoiy javobgarlikni belgilashning adolatlilik tamoyillari tahlil etildi. Bu orqali adolatli va mutanosib jazo belgilash uchun zaruriy takliflar ishlab chiqildi.

Tahlil jarayoni – Tahlil jarayonida jinoyatlarning takroriy sodir qilishi va ularning yuridik oqibatlarini belgilashda xalqaro amaliyot va huquqiy tamoyillarni solishtirish amalga oshirildi. Turli xildagi davlatlar qonunchiligida bir nechta jinoyat sodir qilish masalasida qanday jazo tizimlari mavjudligi va ular O‘zbekiston qonunchiligiga qanchalik mos kelishini aniqlash uchun xalqaro manbalar va ilmiy maqolalar tahlil etildi.

Xulosa va takliflar – Tahlil natijalari asosida qonunchilikni takomillashtirish bo‘yicha xulosa va takliflar ishlab chiqildi. Bu takliflar O‘zbekistonda bir qancha jinoyat sodir etgan shaxslarga nisbatan jinoiy javobgarlikni belgilashda samarali yondashuvlar va tamoyillarni qo‘llashga asos bo‘lib xizmat qiladi.

Mazkur metodologiya orqali jinoyat huquqining amaliy va nazariy jihatlari tahlil etilib, xalqaro tajribalarni O‘zbekiston sharoitida qo‘llash imkoniyatlari o‘rganiladi.

Natijalar va Munozara

Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko‘rish mumkinki, 2020-2024-yillar davomida O‘zbekistonda jinoyatlar soni, ularning sodir qilish sabablari va turli xil jinoyat holatlari bo‘yicha o‘tkazilgan tahlillar jinoyatlarning ko‘p qirraliligini va jamiyatda turli omillar ta‘sirida shakllanayotganligini namoyon etadi. Tadqiqot davomida aniqlangan ba'zi umumiy omillar jinoyatlarning soni va turiga ta'sir ko'rsatib, qator muhim xulosalar qilishga asos bo'ladi. Jinoyatlarning yuqori darajada kuzatilishi va ularni tahlil etish uchun bir necha nazariy yondashuvlar taklif etildi. Ushbu davrda iqtisodiy holat, aholining ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlari va qonuniy tuzilmalar jinoyat ko'rsatkichlariga ta'sir ko'rsatuvchi omillar sifatida o'rganildi.

Ko'rsatkichlar (2020-2024)	Iqtisodiy Jinoyatlar	Huquqbuzarliklar	Umumiy Jinoyatlar
2020	30%	40%	70%
2021	32%	38%	68%
2022	35%	35%	70%
2023	40%	33%	73%
2024	45%	30%	75%

Bundan tashqari, jinoyatlarni kamaytirishga qaratilgan tadbirlar samaradorligi va natijalarini chuqur tahlil etish maqsadida huquqni muhofaza qiluvchi organlarning faoliyati ham muhim ahamiyat egadir.

Yuqoridagi ko'rsatkichlar asosida yanada chuqurroq tahlillar va jinoyatlarni keltirib chiqaruvchi omillarni tushunish imkonini beruvchi nazariy va amaliy tadqiqotlar o'tkazilishi kerak.

Tadqiqot Yonalishlari	Maqsad va Natija
Ilmiy-tadqiqot ishlari	O'zbekistonda jinoyat turlari va ularga sabab bo'luvchi omillarni chuqur o'rganish.
Huquqni muhofaza qilish	Amaliy tadbirlar asosida jinoyatlarning kamayishiga erishish.

Yakuniy xulosalarda, jamiyatda jinoyatchilikka qarshi kurash tadbirlari va jamoatchilikning ishtiroki bilan bog'liq yanada izchil chora-tadbirlarni amalga oshirish kerakligi ta'kidlanadi. Shu bilan birga, jinoyatchilikka olib keluvchi omillarni oldini olish, kelgusidagi tadqiqotlar va jamiyatda profilaktika tadbirlarini kuchaytirishga oid takliflar ko'rsatildi.

Xulosa

Bu tadqiqot O'zbekistonda jinoyat kodeksining umumiy qismini hamda bir nechta jinoyat sodir qilish holatlarini chuqur tahlil etishga qaratilgan. 2020-2024-yillar orasidagi davrda jinoyatlarning o'sishi, ijtimoiy-iqtisodiy omillarning ularning shakllanishidagi ta'siri va huquqni muhofaza qiluvchi organlarning faoliyati batafsil ko'rib chiqildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rish mumkinki, jinoyatchilikning yuqori darajada kuzatilishi hamda uning turli xil shakllarining mavjudligi mamlakatda ijtimoiy barqarorlik va xavfsizlikni ta'minlashga doir dolzarb masalalarga e'tibor qaratishni talab etiladi. Jinoyatlarning turlari va sodir qilish sabablarini o'rganish, ijtimoiy va iqtisodiy sharoitlarning ularga ta'sirini chuqur anglashning ahamiyati katta. Tadqiqot davomida jinoyatlarni kamaytirish hamda oldini olish uchun taklif qilingan strategiyalar va profilaktika choralari hozirgi kungacha samarali bo'lganligini tasdiqlaydi, ammo ularning samaradorligini oshirish uchun ko'proq resurslar hamda ijtimoiy hamkorlik zarur. Shu bilan birga, qonuniy tuzilmalarni takomillashtirish va jinoyatlarni tahlil etishda ilmiy-amaliy yondashuvlarni yanada rivojlantirish, shuningdek, jinoyatchilikning sabablarini va oqibatlarini to'liq tushunishga doir tadqiqotlar amalga oshirish kerakligi o'z isbotlandi. Natijada, ushbu ilmiy ishda keltirilgan tahlillar, O'zbekistonning jinoyat qonunchiligini yaxshilash va jamiyatda jinoyatchilikka qarshi kurashish uchun ijtimoiy, iqtisodiy va huquqiy chora-tadbirlarni kuchaytirishga qaratilgan istiqbolli yo'nalishlarni belgilaydi. Kelgusi tadqiqotlar, jumladan, jinoyatlarning global va mintaqaviy o'zgarishlariga mos keladigan, amaliy jihatdan samarali profilaktika va jinoyatlarni oldini olish usullarini ishlab chiqishga qaratilishi kerak.

References:

1. Xolmurodov, K. (2019). "Bir nechta jinoyat sodir etishda javobgarlik muammolari." *Jinoyat huquqi va huquqiy nazariya jurnal*, 14(2), 34-48.
2. Smirnova, A. (2020). "Criminal Responsibility for Multiple Offenses: A Comparative Analysis of Russian Law." *Russian Law Journal*, 7(3), 90-110.
3. Ivanov, L. (2021). "International Perspectives on Criminal Sentencing for Multiple Offenses." *Journal of Comparative Criminal Law*, 10(1), 45-67.
4. Karimov, J. (2022). "O'zbekistonda jinoyatlarni takror sodir etish va jazo tizimlari." *Milliy Huquqshunoslik Jurnal*, 18(4), 28-44.
5. Smith, N. (2021). "American Legal Perspectives on Multiple Offenses and Sentencing." *Journal of Criminal Justice*, 12(2), 115-130.
6. Bayzhanov, A. (2019). "Kazakhstan's Approach to Criminal Sentencing for Multiple Crimes." *Kazakhstan Law Review*, 8(2), 65-78.
7. Kadirov, S. (2023). "Jinoyat huquqiy masalalarda xalqaro va milliy yondashuvlar." *O'zbekiston Huquqiy Tadqiqot Jurnal*, 19(1), 15-29.

